

Шатрава Сергій Олександрович,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративної
діяльності поліції Харківського національного
університету внутрішніх справ

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СУТНОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

В умовах сьогодення, постає питання, що пов'язане із визначенням пріоритетів формування та реалізації антикорупційної політики держави та наявності дієвого правового інструментарію їх реалізації. Не є виключенням і органи Національної поліції України, які створюються для охорони прав і свобод людини і громадянина, забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії злочинності, в тому числі і корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних із корупцією, але при цьому, самі часто стають суб'єктами таких правопорушень. Зазначене явище, негативно впливає на ефективність виконання поліцейськими своїх функціональних обов'язків, на ставлення громадянського суспільства до професії «поліцейського» тощо.

З'ясування сутності та змісту категорії «запобігання корупції в органах Національної поліції» здійснимо шляхом аналізу категорій загального порядку, з метою формування авторського визначення зазначеного явища, з огляду на корупціогенні фактори та окреслимо особливості цієї діяльності.

Зазначене явище має давню історію виникнення, навіть як само людство. Відразу зробимо припущення, що «корупція» – це обов'язкова негативна ознака, яка притаманна будь-якій державі та соціуму та є характеризуючою складовою цих явищ. Це пов'язано з тим, що будь-яка спільна діяльність людей передбачає вплив однієї особи на іншу, шляхом наділення одних осіб правом приймати рішення по відношенню до інших (або наділення матеріальними ресурсами), а це в свою чергу може викликати зловживання правом тощо.

Як зазначав В. В. Сташис, під корупцією слід розуміти вкрай небезпечно для держави негативне соціально-правове явище, тому що вона підриває авторитет державного апарату, дискредитує його діяльність, завдає економічної й

політичної шкоди, гальмує розвиток реформ, практично знижує ефективність розроблених програм [1, с. 167]. М. І. Мельник характеризує «корупцію» як складне і багатоаспектне (економічне, політичне, правове, морально-психологічне) явище. Дослідник, наголошує на тому, що остання є своєрідним дзеркалом суспільства, його моральної і правової чистоти, економічного, політичного та соціального стану. Вона характеризує соціальні процеси, які відбуваються у державі та суспільстві, у ній знаходять своє відображення найбільш значущі для держави та суспільства проблеми [2, с. 28]. В свою чергу, Е. В. Невмержицький зазначає, що корупція це багатоаспектне діяння, що представляє собою соціально небезпечне явище, змістом якого є система негативних поглядів, настанов і діянь службових осіб інститутів влади та управління, державних і недержавних підприємств, організацій і установ, політичних партій та громадських організацій, спрямованих на задоволення особистих, групових або корпоративних інтересів шляхом використання свого службового становища, всупереч інтересам суспільства і держави [3, с. 44]. Автори колективної монографії «Корупція в Україні – не політика», поділяють корупцію на: побутову та масову, яка існує у вигляді традиції, звичаю або насаджується штучно [4].

Наведені та інші позиції вчених, які дають змогу прийти до таких висновків:

- 1) корупція – це негативне соціальне явище, яке існує в кожному суспільстві;
- 2) має комплексний, багатоаспектний характер;
- 3) серед правових засобів подолання останнього, крім правових норм, вагомим значення мають норми моралі та релігійні норми;
- 4) неможливість повного викоренення цього негативного явища, навіть при умові існування покарання у вигляді страти в деяких державах;
- 5) панування в суспільстві свідомості, щодо необхідності використовувати будь-які можливості щодо прийняття рішення по відношенню до іншої особи, як невичерпне джерело для досягнення корисливої мети;
- 6) це завжди умисна діяльність, спрямована на збагачення або задоволення інших приватних інтересів;
- 7) корупційна модель поведінки в соціумі є поєднанням психологічного коріння та власної соціалізації особистості;
- 8) має прояв тільки

публічно-правових відносинах; 9) корупція – це завжди діяльність, яка має прояв, як в активних діях так і бездіяльності; 10) є шкідливою, оскільки важливі рішення, приймаються на підставі прихованих мотивів, без врахування наслідків для суспільства [3, с. 31]; 11) вона підриває віру та зводить нанівець розуміння загальнолюдських цінностей щодо справедливості, людяності, чесності, добродієвості, порядності та верховенства права, як базових категорій для кожної держави; 12) здатність пристосовуватись до нових реалій життя тощо.

Розглядаючи етапи становлення нормативного закріплення у вітчизняному законодавстві категорії «корупція», зазначимо, що останні можна поділити на наступні: 1) пострадянський етап, який пов'язаний з не сформованістю власного національного законодавства про корупцію, характеризується відсутністю нормативного закріплення останнього (1990-1995 роки) та відсутністю стратегічного бачення подолання цього явища; 2) другий етап характеризується прийняттям у 1995 році Закону України «Про боротьбу з корупцією». В останньому було визначено, що корупція – це діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг. Зазначена конструкція була першою спробою на законодавчому рівні визначити сутність цього явища, визначити види правопорушень та покарання (1995 – 2011 рр.); 3) третій етап, ознаменований подіями, які спрямовані на необхідність формування антикорупційної політики держави, що знайшло своє відображення в прийнятті Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Так, на законодавчому, загальнообов'язковому рівні було надано трактування корупційного правопорушення як умисного діяння, що містить ознаки корупції, вчиненого особою, зазначеною в ч. 1 ст. 4 цього Закону. При цьому під корупцією визначалось – використання особою наданих їй службових повноважень і пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки або пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю

особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень і пов'язаних із цим можливостей [5] (2011 – 2014 рр.); 4) четвертий етап має свої особливості, які пов'язані із формуванням та реалізацією нової Антикорупційної стратегії та успішному впровадженню нових антикорупційних механізмів (починаючи з 2014 р. по теперішній час). Серед них – декларування майнового стану публічних службовців, запобігання та врегулювання конфліктів інтересів, перевірка доброчесності службовців та моніторинг їхнього способу життя. Також, визначальним є прийняття Закону України «Про запобігання корупції», в якому передбачено дефініцію «корупція», закріпити як, використання особою, передбаченою відповідним положення Закону, наданих їй службових повноважень і пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень і пов'язаних із цим можливостей. Саме ж корупційне правопорушення – це діяння, що містить ознаки корупції або в інший спосіб порушує встановлені законом вимоги й обмеження, вчинене відповідною особою, за яке законом встановлено кримінальну, цивільно-правову чи дисциплінарну відповідальність [6].

Зазначимо, що визначення корупції на законодавчому рівні постійно вдосконалюється в залежності від практики правозастосування та викликів сучасності.

На підставі викладеного, сформулюємо авторську позицію щодо категорії «запобігання корупції в діяльності органів Національної поліції». Це складова частина загальнодержавної антикорупційної політики, яка об'єднана національною ідеєю подолання цього негативного явища, включає стратегію розвитку публічно-правових відносин щодо усунення, нейтралізації чи обмеження дії посадових осіб органів Національної поліції (детермінант) корупції та цілеспрямованому впливі за допомогою комплексу адміністративно-правових

інструментів для досягнення поставлених цілей, що складаються у сфері реалізації завдань та функцій Національної поліції України.

Метою запобігання корупції в діяльності органів Національної поліції України є: стимулювання посадових осіб Національної поліції до правомірної поведінки щодо виконання завдань та функцій, які покладені на них; перешкоджання вступу їх у корупційні відносини; припинення таких відносин; недопущення провокацій протиправних дій з боку осіб, які не є посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави; формування іміджу органів Національної поліції як державної інституції, що підтримує національну ідею подолання цього негативного явища та робить відповідні шляхи для її реалізації; створення правових та організаційних засад запобігання корупції в органах Національної поліції; розроблення превентивних антикорупційних механізмів, правил щодо усунення наслідків корупційних проявів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сташис В. В. Проблеми боротьби з організованою злочинністю і корупцією в Україні / В. В. Сташис // Вісн. Акад. прав. наук України : зб. наук.пр. – Х. : 2001. – Вип. 2. – С. 163–168.
2. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : моногр. / М. І. Мельник. – К. : Юридична думка, 2004. – 400 с.
3. Невмержицький Е. В. Корупція в Україні : причини, наслідки, механізми протидії : моногр. / Е. В. Невмержицький. – К. : КНТ, 2008. – 368 с.
4. Журавський В. С. Корупція в Україні – не політика : моногр. / В. С. Журавський, М. І. Михальченко, О. М. Михальченко. – К. : Фенікс, 2007. – 408 с.
5. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07.04.2011 р. № 3206-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 40. – Ст. 404.
6. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18>.
7. Політична корупція перехідної доби / за ред. С. Коткіна, А. Шайо. – К. : К.І.С., 2004. – 440 с.